

Počátky filmové cenzury a osvětové koncepty
lucie.cesalkova@seznam.cz

Požadavky kolokvia

volba mezi alternativami:

1. esej o rozsahu 5 normostran

(= 5 x 1800 znaků počítáno včetně mezer),
vypracovaná na základě studia cenzurních zpráv
československého ministerstva vnitra z období první
republiky, přístupných ve studijních materiálech
v ISu. (odevzdána do 28. ledna – neděle)

2. písemný test – dohoda o termínu

Osnova

- **Počátky filmové cenzury ve Velké Británii**
  - Cinematograph Act 1909
  - British Board of Film Censors
  - klasifikace filmů
  - dětská filmová kultura
- **Filmová cenzura v Československu za první republiky**
- **Filmová cenzura v Německu do druhé světové války**
- **Filmová cenzura v Rakousku do druhé světové války**

Počátky cenzury ve Velké Británii - the Cinematograph Act

návaznost textu na předchozí regulační listiny:

1737: the Playhouse Act

1751: the Disorderly Houses Act

1843: the Theatre Act

ustavení British Board of Film Censors

- práce BBFC započala s účinností od 1. ledna 1913
- základní pravidla :
„no nudity, no personification of Christ“
- od 1. března 1913 nutnost prověrky pro každý film
- rozdělení do 3 kategorií:
  1. zamítnuto v plném rozsahu
  2. známka „U“ (universal – vhodné i pro dětská matiné)
  3. známka „A“ (public – nevhodné pro dětská matiné)

O'Connorových 43 pravidel

soubor nařízení z roku 1917,
z pera šéfa BBFC
tzv. O'Connor's 43

Thomase Powera O'Connora
(1919 rozšířeno na 67 pravidel)

bbfc

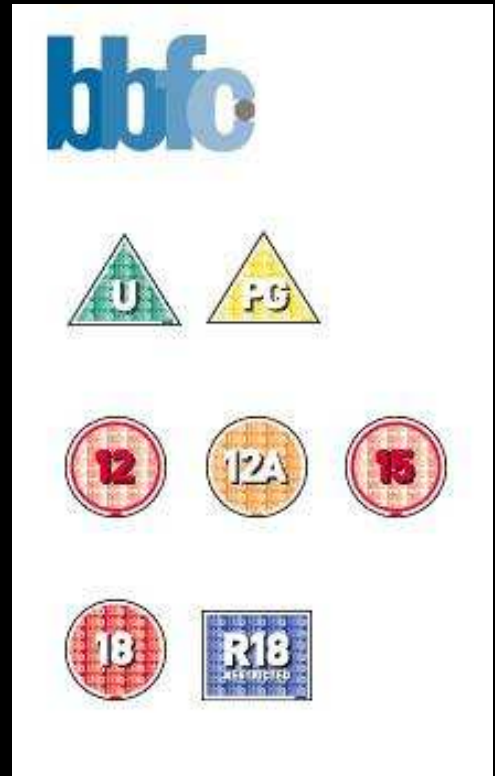
Británie a problém A certifikátu

pan Hanna a slečna Shorttová:

„nevrlý vojenský důstojník a strachující se stará dáma“

střet BBFC a dílčích hrabství

nápisy na plakátech před kiny upozorňovaly na nezávislost rozhodnutí

„BANNED BY CENSORS –
PASSED BY ESSEX COUNTY COUNCIL“

Británie a problém A certifikátu

vlevo: okénko z filmu
označeného A certifikátem

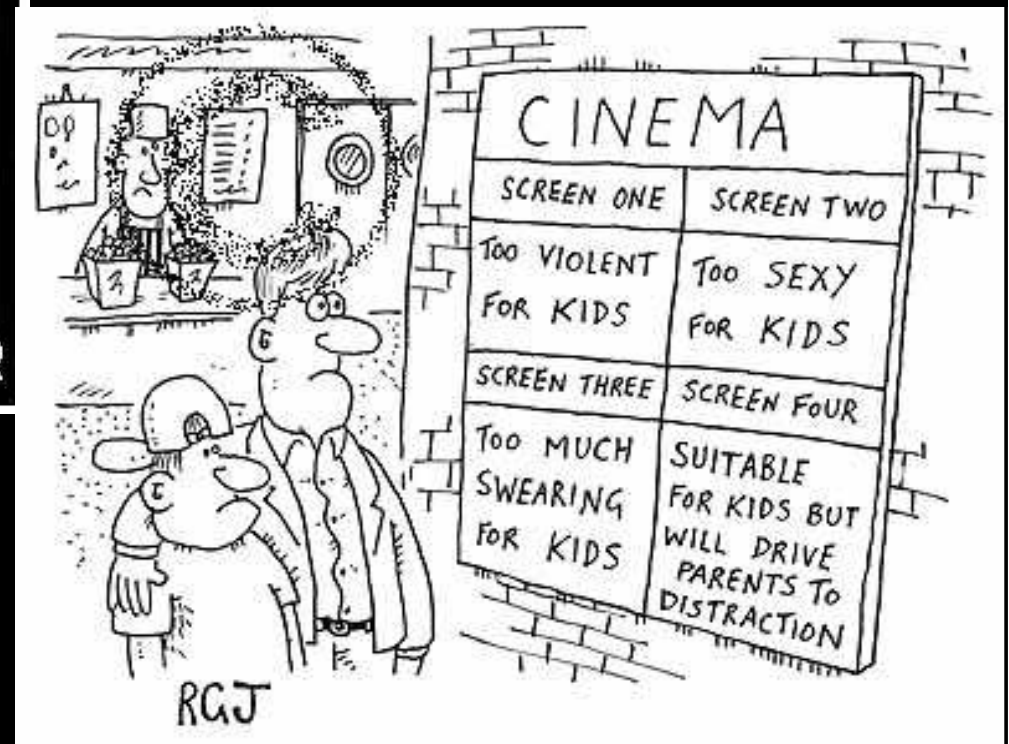

vpravo: označení pro film, na
který je třeba doprovod rodičů

Británie a problém A certifikátu

vlevo: okénko z filmu označeného
Horrific

Payne Fund Studies + 4 výzkumy diváků v Británii

1929 až 1933 – rozsáhlý soubor šetření
(psychologové, sociologové, pedagogové ad.)

Payne Fund Studies

vlivný svazek Henryho Jamese Formana:
Our Movie Made Children (1933)

X britské výzkumy

Birmingham (1930)

Birkenhead (1931)

Londýn (1932)

Edinburgh (1931–1933)

děti jako cenzoři sebe sama

***„Please Mister, here’s my money,
would you please buy me a
ticket?“***

***„Hey, mister!
Will you take me in with you?“***

dětská matiné, dětské kluby dětská filmová kultura

kino, vlajka a odznáček Mickey Mouseova
filmového klubu pro děti

Počátky cenzury v Československu

- boj o rezortní příslušnost
- výnos ministerstva vnitra z 16. června 1919
Cenzurní sbor kinematografický
- složení sboru – proměny
- průběh cenzurního řízení
- problematická témata první republiky
- případ Gustav Machatý

boj o rezortní příslušnost

? ministerstvo vnitra

? ministerstvo školství a národní osvěty

? ministerstvo zahraničí

? ministerstvo sociálních věcí

? ministerstvo průmyslu, obchodu a živností

boj o rezortní příslušnost

„... aby státní dozor nad kinematografií a státní činnost v tomto oboru se podřídila ministerstvu školství a národní osvěty především v tom směru, aby licence nebo koncese pro biograf udělovány byly ministerstvem školství a národní osvěty společně s ministerstvy odbornými a cenzura filmů byla prováděna úředníky tohoto ministerstva, přičemž eventuelní odvolání z jejich nálezů dělo by se k cenzurní komisi složené ze zástupců všech ministerstev a jiných interesentů.“

S. K. Neumann

boj o rezortní příslušnost

„... hledisko policejní bylo rozhodné jen v státu rakouském i v otázkách kulturních a výchovných, v moderní naší republice hlavním, nejpřednějším hlediskem pro obor kinematografie jsou zájmy kulturní, výchovné a mravní, v druhé řadě zájmy řádu živnostenského a v poslední teprve zájmy policejní...“

Gustav Habrmann

(ministr školství a národní osvěty)

výnos ministerstva vnitra z 16. června 1919

Cenzurní sbor kinematografický

složení sboru – 9 členů v roce 1919

2 zástupci MŠNO

po jednom pak zástupci ministerstev:

- vnitra
- spravedlnosti
- národní obrany
- sociální péče
- obchodu

1 zástupce Československého cizineckého úřadu

1 zástupce Svazu osvětového v Praze
(pozdější název Masarykův lidovýchovný ústav)

Cenzurní sbor kinematografický – složení v roce 1936

- **základní:**

- Masarykův lidovýchovní ústav
- zástupkyně žen kruhů výchovatelských
- ministerstvo spravedlnosti
- ministerstvo školství a národní osvěty
- ministerstvo národní obrany
- ministerstvo vnitra – jeho zástupce předsedou

- **rozšířený:**

členové stálí: MLÚ, MO, MSP, MSpravedl, MŠNO, MNO, MV a zástupce domácího filmového obchodu a průmyslu

členové střídaví:

- a) zástupce Dělnické akademie, Spolku výtvarných umělců Mánes, Syndikátu denního tisku československého
- b) zástupce Jednoty výtvarných umělců a Ústřední školy dělnické
- c) zástupce České zemské komise pro péči o mládež, Syndikátu československých spisovatelů a Umělecké besedy

průběh cenzurního řízení

V Praze, dne 22. června 1931. 1

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY;
Podáno 22. VI. 1931
C. 1019
Film. čisp. 1019
přil. 1/278
kolky

Ministerstvo vnitra
v
Praze.

Podepsaná firma žádá, aby byl censurován film

Pod názvem **Dracula.**

Poznámka: Připustný jen tehdy, je-li to k objasnění názvu nezbytná třeba!

podtitul

získane nevyplněno

výrobce a jeho sídlo: **Universal Pictures Corporation, New York.**

délka: 2165 m. druh: **drاما zvukový s anglicko- německými dialogem/ovietane/**

Žádáme o vydání 15 cenzurních lístků.

Stručný obsah filmu je uveden na druhé straně. Seznam českých a německých titulů přiložen. Případné další upozornění nebo žádost firmy:

Podpis firmy a přesná adresa:
UNIVERSAL FILM
prodejní společnost,
Praha III - Vodičkova 10.

řední a
zadní
strana
oficiálního
formuláře

Spisovna:

Značka	

Výpravna:

Napsáno: 22. VII. 1931
Srovnáno: _____
Vypraveno: _____
s _____ přílohami

Skartovali v roce _____

K. K. z. 1738/30 Po.

Ministerstvo vnitra předkládá člennému cenzurnímu sboru poradnímu k dobrozdání film: **Křižník Potěmkin.**

Pauseskreuzer Potemkin

jehož výrobcem je podle přihlášky firma: **Goskino, Moskva.**

Film jest označen jako **drاما (Zvukový s něm. dialogem) 5 dílů a 2165 m délky.**

Film byl předveden dnešního dne jmenovanému cenzurnímu sboru, který o něm podal toto dobrozdání:

Film je způsobilý, aby byl veřejně předváděn			Film by měl být zakázán
všobecně	s vyloučením osob mladistvých	s vyloučením scén	
	<i>Potemkin Khomovskii</i>		
	<i>Ugolova</i>		
	<i>Jelov</i>		

Podle usnesení sboru jde o film kulturně-výchovný:

Sbor navrhuje vyloučiti tyto scény a dialogy:
v díle I: tato slova (Hind dann wollen wir sehen, bei dem die wahre Macht ist! Bei uns oder auf des Kommandanten brüder! Die Macht, die uns gehört und nicht jemandem. Sag mir, warum? Babi)
v díle III: jak jsem v této výpravě katby pro činní pracovníky
besinnat End auf einer Macht - auf ihre Fäden
Kilb vichy obrasy

V PRAZE, dne 13. 7. 1931. *Khy*

jak cardo' rozko na verzej's shabets s Otes stoti
do lidu a potepuje proti novmu s nenasenim lotě
takže zastane pouze proti obras, jak vyzka vstřepuje
pro silách.
V díle V vylučuji se obrasy, jak mudros kriznik
Potemkin se porovnavy s nenasenim admiralski' lod,
přičemž se ozývají tato slova: Schreibt Euch an, zu
uns - zu uns immer gegen alle. Lichtig Fertig, Brüder,
Fahrt frei für Potemkin Xvra. Wird ohne einen
empfen Schrift fuka der Kaiser kreuzer Potemkin
durch des Admirals genlerader.

Opis.

Ministerstvo vnitra republiky Československé.

Čís. 7541/36. 17914. 20411. 20772/26. 27956/27. 10908/27. 56349/26. 21112/27. 9152/30.

K cenzuře podal: Favorit Film, Oléria Film, Praha.

Název filmu: " Dobrý voják Švejk."

Výrobce filmu: Favorit Film, Praha.

Délka filmu: 2570 m Počet dílů: 7 Druh filmu: veselohra.

Povoluje se film veřejně předvádět v Československé republice. Mladistvé osoby do 16 let nemají přístupu ku předvádění tohoto filmu.

Stručný obsah filmu:

Švejk, obchodník psy, jest krátce před vypuknutím války zatčen, dodán k trestnímu soudu, odtud odvezen do blázince a pak propuštěn. Švejk volán jest k vojenské prohlídce, odtud je dopraven do vojenského vězení, načež stane se sluhou nadporučíka Lukáše. Pro tohoto nadporučíka ukradne Švejk psa, který patřil plukovníku Krausovi. Tato příhoda má za následek, že nadporučík Lukáš musí odejti na frontu, kam vezme sebou i Švejka.

Dovoleno předvádět film pouze s vyloučením těchto scén, resp. titulků: 1./ všechny scény, v nichž vystupuje polní kurát Kats, a to nejen v kapli garnisonního vězení, nýbrž také ve svém bytě, ve společnosti důstojníků a mladých děvčat ležící na zemi před domem, nesen Švejkem na zádech a sedící ve fiakru, se všemi nápisy k těmto scénám se vztahujícími. 2./ scéna jak ve společnosti důstojníků jedna dívka tančí na stole /vidět jest pouze její nohy/ a jak jeden stolovník vstahuje ruku k nohám tanečnice. 3./ scéna, jak opilý stolovník leží pod stolem objímající děvčata. 4./ scéna jak p. Wendlerová jest ve vaně a Švejk dívá se klíčovou dírkou na ni, při čemž rukou dělá zvláštní posunky. 5./ scéna, jak p. Wendlerová v šupanu leží na pohovce a vybízí Švejka, aby si k ní přisedl s tímto nápisy: č. 337 - " a když se panička vykoukala... ", č. 338 - " pan nadporučík vám poručil, abyste vyhověl každému mému přání, vidíte? ", č. 339 - " tak hezky jděte a zavřete tamty dveře! Co dále, Vám řeknu."

Toto censurní povolení zanikne po pěti letech.

V Praze, dne 15. února 1928.

Za ministra:

Dr. Anders v.r.

Censurní listek je účinný, pokud není zrušen nebo opraven provedením, je nepiatný.

- stručný obsah filmu
- návrh na vyloučení konkrétních scén z filmu Dobrý voják Švejk

problematická témata první republiky

- národnost
- náboženství
- úřad a úředníci
- vojsko a válka
- justice
- mravnost
- kritika politického a společenského řádu
- zločinnost

Případ Gustav Machatý

Erotikon, 1929

Případ Gustav Machatý

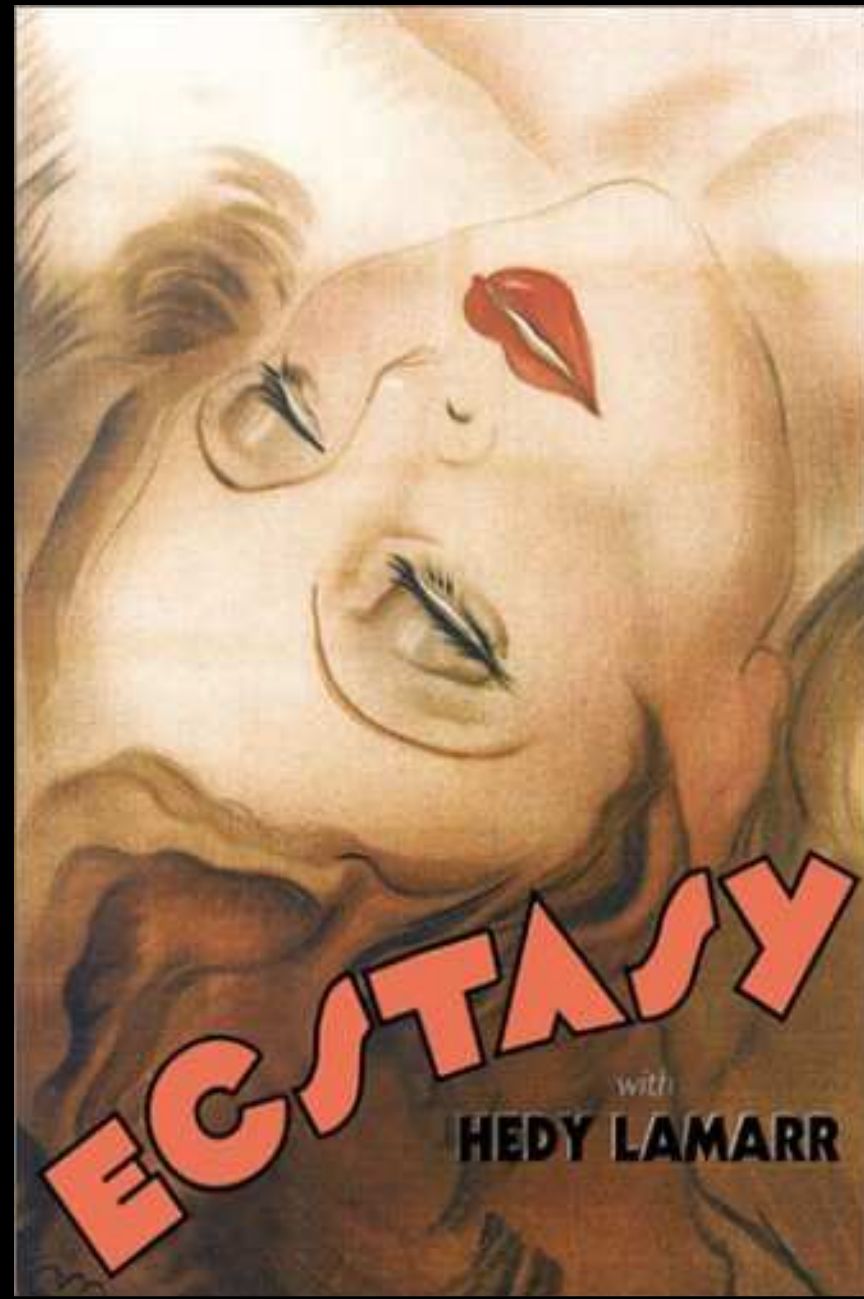
F. H. Svobodová: Národní listy, 1. března 1929 – o filmu Erotikon

„...tím pak dlužno litovati nevkusu, kterého se režisér dopustil tím, že předvedl podrobnosti nejintimnějších okamžiků lidských. Natočil křečovitá svíjení těl v milostné extasi a zachytil na film konpulse těla rodící ženy. Snad chtěl režisér oběma scénami zdůraznit, že pro ženu znamená láska utrpení. Myslí-li tak hluboce, dobrá – mohl se však obmezit na nějaký metr, který by stačil naznačit, co chtěl říci. Ale to, co jsme viděli, patří spíš do archivu psychologického institutu a na medicinskou fakultu, nežli do biografu. I bez těchto sensací by měl film úspěch, neboť, jak už praveno, je jinak dobře dělán.“

Případ Gustav Machatý

Extáze, 1932

Případ Gustav Machatý

Extáze, 1932

Počátky filmové cenzury v Německu a Rakousku

- Říšské právo ve věci pohyblivých obrazů (1920) – organizace cenzury + problematická témata + zvláštnosti (protimluvy atp.)
- proměna poměrů s nástupem nacistů – Ministerstvo veřejné osvěty a propagandy
- cenzura filmové reklamy
- Rakouská filmová cenzura
spory o existenci / neexistenci cenzury v Rakousku

Říšské právo ve věci pohyblivých obrazů

- 12. listopadu 1918 - prohlášení o nutnosti zrušit cenzuru
- vlna liberalismu – vs. konzervativní hlasy
- sestavení tzv. Reichlichtspielgesetz (RLG) (20. 5. 1920)
- nové rozhodující instituce:
Filmprüfstelle München (Cenzorský úřad v Mnichově),
Filmprüfstelle Berlin (Cenzorský úřad v Berlíně) a
Film-Oberprüfstelle (Cenzorské ústředí v Berlíně).

MAX MACK-FILM

Freie Liebe

Kein Aufklärungsfilm

Regie:
MAX MACK

Solar-Film G.m.b.H., Berlin W 8

Leipziger Straße 104

Telephon: Zentrum 1077, 1078

MAX MACK-FILM

MAX MACK-FILM

Freie Liebe

Kein Auf-
klärung-
Film!

Kein Auf-
klärung-
Film!

Ein Film, der das Problem der
Freien Liebe

in seinem tiefsten Herzeleid und
:: in seiner höchsten Lust zeigt ::

Regie: **MAX MACK**

Solar-Film G.m.b.H., Berlin W 8

Leipziger Straße 104

Telephon: Zentrum 1077, 1078

MAX MACK-FILM

tzv. Reichlichtspielgesetz

Filmsberprüfstelle
Nr. 712

Berlin, den 14. Juli 1930

Vorsitzender:

Oberregierungsrat *B e o c k e r*

Beisitzer:

Direktor *G a l i t s e n s t e i n* - Berlin,

Dr. *P r e s s e r* - Berlin,

Professor *E i n d e r s* - Berlin,

Dr. *D ä h n h a r d t* - Berlin.

Zur Verhandlung über die Beschwerde der Firma Dux -
Film G.m.b.H. in Berlin, gegen das Verbot des Bildstreifens
„ *G a r d i n e n* „

zur Vorführung vor Jugendlichen durch die Filmprüfstelle Berlin
war für Antragstellerin erschienen: *Conrad U r b a n*.

Der Vertreter der Antragstellerin äusserte sich zur Sache.

Es wurde folgende

E n t s c h e i d u n g

verkündet:

Die Beschwerde gegen die Entscheidung der Filmprüfstelle
Berlin vom 27. Juni 1930 - Nr. 26227 - wird auf Kosten der
Beschwerdeführerin zurückgesiesen.

E n t s c h e i d u n g s g r ü n d e :

Die Entkleidungsscene, die gerade in den Augenblick durch
eine darüber fallende Gardine beendet wird, als man das sich ent-
kleidende Mädchen eine Sekunde lang nur noch mit einem Büsten-
halter und einem Schlüpfer bekleidet erblickt, ist geeignet, die
jugendliche Phantasie zu überreizen und war daher nach § 3 L.G.
zu verbieten.

Die Kassier hat anlässlich dieser Entscheidung generell der
Ansicht Ausdruck gegeben, dass das Herauslassen des sexuellen Mo-
ments aus Reklamefilmen auch für die Beurteilung eines Bildstreif-
fens für Erwachsene angesetzt erscheinen sollte.

Die Kostenentscheidung beruht auf § 5 der Gebührenordnung.

Verglaubigt:

Fischer
Regierungsoberinspektor

I. V.
B. Becker

dokument rozhodnutí cenzury :
obsahuje důvody přijetí, ale i krácení,
jiných zásahů či zakázání filmu

důvody zásahů do filmů

- ohrožení veřejného práva a pořádku

„hanobení státu a mocenských sil jako armády, námořnictva, policie a státních zaměstnanců; vzbuzování pochybností ohledně společenských elit; vyvolávání třídního či politického odporu; důraz na třídní boj, ohrožení veřejným rozruchem či stávkami, revoltou proti zákonům; vystavování diváků nebezpečí zdraví“

- porušování náboženských přesvědčení

- nemorální a pohoršující účinky

„demoralizující vliv ve smyslu sexuálním nebo kriminálním: uspokojování základních pudů, otupování lidských citů obhroublým chováním, krutými vraždami, bolestmi, muky a utrpením, krvavými rvačkami, cizoložství předváděné jako triviální přestupek, předvádění sexuálních scén, nahoty a eroticky vzrušujícího chování, ohrožování mínění o německém národu nebo jeho ukazování jeho nepřátelství k cizím zemím“

Ministerstvo veřejné osvěty a propagandy

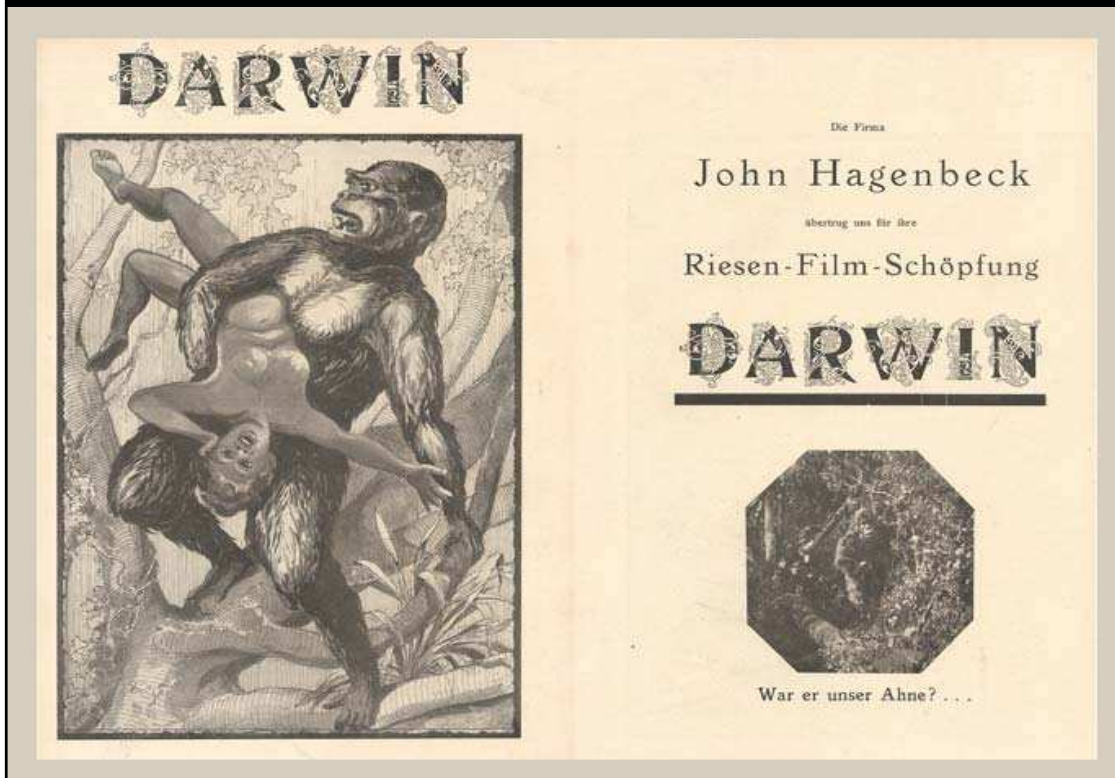

Joseph Goebbels:

- nová verze práva o filmové cenzuře
– 16. února 1934
- funkce říšského filmového dramaturga

Cenzura filmové reklamy

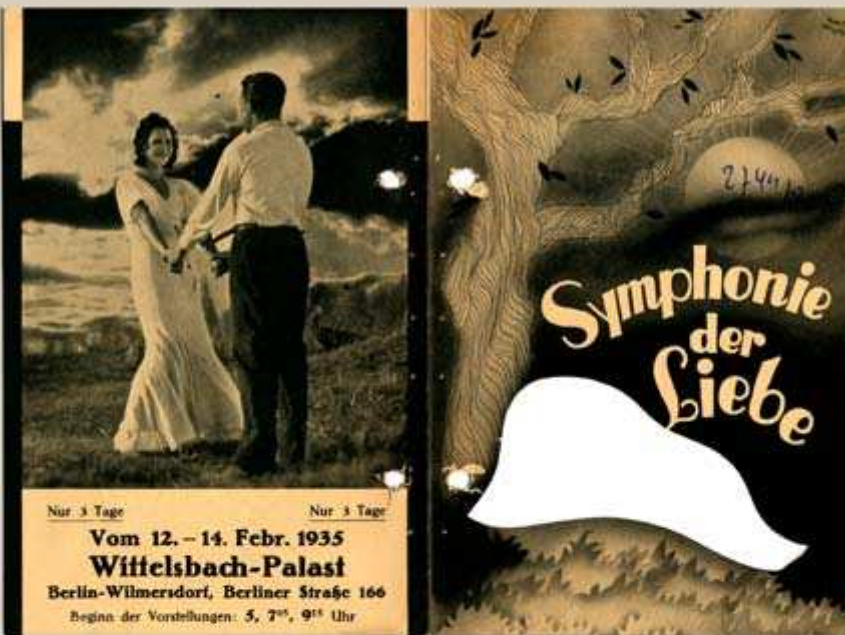
etnografické a přírodní snímky

srovnání :

„zdecentnění Extase“ vs. dřívější liberální vlna počátku dvacátých let

Rödelheimer Lichtspiele
BURGFRIEDENSTR 4

Ab Donnerstag:
Nur 4 Tage
1.
Der Film

den jeder sehen will
und sehen muß!

Er behandelt die Sinnlichkeit in der Ehe und in der freien Liebe in folgenden Abschnitten:

- 1. Liebesnacht
- 2. Liebespiel nach van de Velde
- 3. Flitterwochen
- 4. Hörigkeit
- 5. Sie und ihr Hausfreund
- 6. Der betrogene Ehemann!

EROTIK

This is a movie poster for 'Rödelheimer Lichtspiele'. It features a large, stylized illustration of a woman's face in profile, looking upwards. The word 'EROTIK' is written in large, bold letters across the top of the illustration. To the right of the illustration, there is text advertising the film, including the title 'Der Film' and a list of six scenes. The poster is framed by a black border and has four white circular marks on the left side, suggesting it was part of a display.

Filmová cenzura v Rakousku

oficiální zrušení rakouské cenzury 30. října 1918
x policejní praktiky

zhoubný vliv kina:

- „Film ohlupuje a znemravňuje mládež, neboť se dosud soustředil pouze na život „donchuanů, děvek, dobrodruhů a zločinců.“
- „Kino by se mělo přeměnit ve vzdělávací ústav pro celý národ – ukazovat krásy naší vlasti a německou práci, tvorbu našich mistrů a básníků, hudebníků a myslitelů, statisíců dělníků a pracujících občanů.“

Filmová cenzura v Rakousku

filmové právo z roku 1935:

povolení pro každé veřejné promítání uděluje magistrát určité oblasti

doporučující konzultanti:

- zástupce federální policie z Vídně
- zástupce katolické církve
- zástupce strany Vaterländische Front
- pokud to bylo nutné, tak zástupce osvěty, rodičů nebo filmového průmyslu